

EUROPESE PRIORITEITEN

van VNO-NCW en MKB-Nederland

EUROPESE PRIORITEITEN

Van VNO-NCW en MKB-Nederland

Europese prioriteiten van VNO-NCW en MKB-Nederland

VNO-NCW en MKB-Nederland hebben een aantal hoofdpunten opgesteld voor de nieuwe Europese Commissie. Deze zijn ten eerste gericht op een macro-economische beleidsmix die het private balansherstel ondersteunt, daarnaast op een versterking en verdieping van de interne markt en tot slot op een versterking van de rol van Europa op het mondiale speelveld.

Op macro-economisch gebied is een overtuigende aanpak van private schulden afbouw resp. balansherstel essentieel. Op Europees niveau moet de uitkomst van de Asset Quality Review leiden tot een (zo nodig) snelle sanering en herkapitalisering van Europese banken. Op lidstaatniveau zullen lidstaten beleid moeten ontwikkelen om snel privaat balansherstel mogelijk te maken. Voor een versterking van het groei- en verdienvermogen van de eurozone en van de afzonderlijke lidstaten zijn structurele hervormingen in de lidstaten noodzakelijk en moet de werking van de interne markt versterkt worden. Hierbij kan allereerst gedacht worden aan een goede implementatie en handhaving van bestaande regels. Daarnaast valt er veel te verbeteren, bijvoorbeeld het makkelijker maken van de BTW heffing en valt er ook nog veel winst te boeken bij transport en infrastructuur, bijvoorbeeld via efficiëntere vliegroutes, met als bijkomend voordeel minder CO₂-uitstoot. Ook de logistieke efficiency op weg en spoor valt duidelijk te verbeteren.

Er is ook nog veel winst te behalen bij de dienstenrichtlijn. Een structurele oplossing voor het niet goed werken van de Europese dienstenmarkt is de invoering van het land-van-oorsprong principe, waarbij de wetten en regels van het land van oorsprong gelden. Hiertegen bestond en bestaat nog steeds veel weerstand. Een andere mogelijkheid is harmonisatie op Europees niveau van regels voor veiligheid, gezondheid, milieu en consumentenbescherming. Als harmonisatie niet werkt, kan het beginsel van wederzijdse erkenning worden ingezet. Als dat niet lukt kunnen bilaterale afspraken rond erkenning worden gemaakt, bijvoorbeeld in Benelux-verband. Ook zou de dienstenrichtlijn verbreed kunnen worden naar andere sectoren zoals de uitzendbranche, beveiliging en gezondheidszorg. Eén Europese digitale markt zal bijdragen aan de groei. Tenslotte is het essentieel dat er meer grensoverschrijdende mobiliteit komt. Om het innovatie- en vernieuwingsvermogen van Europa veilig te stellen moet Europa inzetten op een proactieve wervingsstrategie voor internationaal talent. Het moet voor hoogopgeleide kenniswerkers makkelijker worden om in heel Europa te werken. Daarvoor moet de zogenoemde Blue Card richtlijn aangepast en verbeterd worden.

Voor de concurrentiepositie van internationaal concurrerende ondernemingen is het belangrijk dat er voldoende aandacht is voor een gelijk speelveld op mondiaal niveau. Daarom is het essentieel dat er een evenwichtig Europees energie- en klimaatbeleid komt dat toe werkt naar een energiesysteem dat duurzaamheid, betaalbaarheid en voorzieningszekerheid in balans brengt. Daar hoort ook een Europees plan bij om de interne markten voor elektriciteit en gas te vervolmaken. Dat vermindert marktverstoringen en inefficiënties en heeft positieve effecten op het concurrentievermogen van het Europese bedrijfsleven. Om de industrie te laten groeien is het van belang dat de voorzieningszekerheid en het efficiënt gebruik van grondstoffen

stevig op de Europese agenda komt en tenslotte moet de EU meer leiderschap tonen in de liberalisering van de wereldhandel via WTO-akkoorden. Daarnaast is het van belang dat het handelsakkoord met de Verenigde Staten er komt en moet de EU-akkoorden afsluiten met opkomende economieën, zodat de bedrijven in de Europese lidstaten kunnen profiteren van de stijgende vraag vanuit die landen.

Nadere uitwerking van de prioriteiten met een interne dimensie en een externe dimensie

Deel 1 De interne markt

De grootste welvaartswinst voor Europese burgers en bedrijven ligt op het terrein van de interne markt. Dit potentieel van één grote interne markt wordt nog te weinig benut. Nationale voorkeuren, taal- en culturele verschillen staan vergaande economische integratie in de weg. Maar een goed geïntegreerde 'thuismarkt' zijn we nog lang niet. Europees onderzoek laat zien dat er 800 miljard welvaartswinst te boeken is.

1. Eén Europese markt voor goederen en diensten

1.1 Eén goederenmarkt

We zien dat de interne markt met betrekking tot goederen al ver is gevorderd, hoewel de integratie van de goederenmarkt nog niet zo ver is als binnen de Verenigde Staten. De interne markt heeft geleid tot een grote goederenhandel tussen Europese landen. Dat is voor een open economie als de Nederlandse van groot belang. Protectionisme is daarin de grootste bedreiging voor handel en daarmee groei.

Makkelijke btw-heffing

Het ontbreken van een uniforme btw-toepassing door EU-landen, bijvoorbeeld met betrekking tot het aanhouden van goederen in andere EU-landen en toepassing van het 0%-tarief bij intra-EU transacties, belemmert grensoverschrijdende activiteiten en leidt tot onnodige administratieve lasten.

Op korte termijn is winst te boeken door op EU-niveau bindende eenduidige interpretaties vast te stellen. Ook moeten de btw-regels voor overheden worden gewijzigd om een einde te maken aan concurrentievervalsing. Een standaard btw-aangifte voor alle EU-landen, zoals door de EC voorgesteld, is alleen positief als er een daadwerkelijke standaard wordt bereikt die de administratieve lasten voor het bedrijfsleven verlicht.

Op langere termijn moet het btw-systeem omgevormd worden tot een bestemmingsland-systeem waarin het EU-land waar de afnemer is gevestigd bepalend is voor de btw-heffing. Anders dan in het bestaande systeem is de goederenstroom voor de btw dan niet meer relevant. Daarmee zou een vereenvoudiging worden bereikt, omdat de met de goederenstroom verband houdende btw-verplichtingen vervallen.

Transport

Daarnaast zijn er op het terrein van de transport nog belemmeringen die een optimale werking van de transportmarkt frustreren.

Zo heeft de luchtvaart nog steeds te kampen met een gebrek aan efficiency als gevolg van gebrek aan Europese samenwerking bij het vaststellen van vliegroutes en bij de luchtverkeersleiding. Het programma *Single European Sky* zou hierin moeten voorzien maar wordt door lidstaten onvoldoende geïmplementeerd.

Ook op de weg zijn verbeteringen mogelijk: lidstaten moeten het eens worden over de toelating van langere en zwaardere vrachtauto's die de efficiëntie en het energieverbruik in het transport ten goede zou komen.

Tot slot kan in het spoorvervoer technische samenwerking in Europa de doelmatigheid kunnen verbeteren; zo ook bij de toelating en certificering van materieel en ondernemingen. De Europese industrie heeft de sleutel voor vernieuwing in handel door het ontwikkelen van technische oplossingen voor zuiniger voer-, vaar- en vliegtuigen.

1.2 Eén dienstenmarkt

Een volledig geliberaliseerde Europese dienstenmarkt zou de economische groei een aanzienlijke impuls kunnen geven. Diensten zijn goed voor zo'n 70 procent van de Europese economie. Geschat wordt dat open concurrentie in heel Europa het Europees bbp in potentie met 2,3 procentpunt kan laten stijgen. De onvolledige marktintegratie belemmert grensoverschrijdende dienstverlening en laat daarmee economische groei onbenut.

De Europese zakelijke dienstensector wordt gekenmerkt door *gebrekkige concurrentie* als gevolg van onvoldoende grensoverschrijdende activiteiten. Bedrijven kunnen dan niet voldoende specialiseren omdat de markt te klein is. Daarnaast is er slechts beperkt sprake van een gezonde in- en uitreding van bedrijven. Dat leidt tot een lage productiviteitscore van de dienstensector. Zo groeide de productiviteit in de Nederlandse zakelijke dienstverlening in de periode 1992-2005 met slechts 0,8 procent in totaal. In de Verenigde Staten was de groei hoger dan 6 procent. Hiermee is de dienstensector een van de grote oorzaken van de achterblijvende productiviteitsgroei in de EU. En dat is uiteindelijk schadelijk voor de gehele economie, aangezien de industrie ook gebaat is bij een efficiënte en kwalitatief goede dienstensector.

Het uitgangspunt van de huidige Dienstenrichtlijn houdt het midden tussen het land-van-oorsprong principe en het land-van-bestemmingprincipe. Dienstverleners mogen hun diensten in een andere lidstaat aanbieden als ze voldoen aan de eisen van vakbekwaamheid die in hun eigen land gelden. Maar ze moeten ook voldoen aan de eisen van veiligheid, gezondheid, milieu en bescherming van de consument die gelden in het land waar ze hun diensten willen verlenen. Verschillende *product- en beroepsregulering* remmen de internationale ontwikkeling van dienstverlenende bedrijven. Dienstverleners die over de grens hun diensten willen aanbieden hebben nog steeds te maken met veel drempels.

Nationale regelgeving op afgeschermdere sectoren maakt dat de voordelen die er door de interne markt in potentie liggen nauwelijks worden benut. Zolang er geen acceptatie van regelgeving tussen de lidstaten is, zal het dienstenverkeer van beperkte schaal blijven. Daarom is het nodig om *problemen weg te werken en de markt te verdiepen*.

Verdieping van de dienstenmarkt

Een structurele oplossing voor dit niet goed werken van de Europese dienstenmarkt is de invoering van het land-van-herkomstprincipe. De weerstand tegen deze oplossing (de Bolkestein richtlijn) was groot en is dat nog steeds. De andere mogelijke oplossing is dan harmonisatie op Europees niveau van regels voor veiligheid, gezondheid, milieu en consumentenbescherming. Voor zover harmonisatie niet mogelijk blijkt, moet wederzijds erkenning worden gebruikt. Mocht zelfs dat niet tot overstemming leiden, dan is er de mogelijkheid via bilaterale samenwerking tot afspraken rond erkenning te komen, bijvoorbeeld in Beneluxverband.

Daarnaast moet de dienstenrichtlijn worden verbreed naar andere sectoren (uitzendbranche, beveiliging, gezondheidszorg) om hen in staat te stellen over de grens te ondernemen. Een belangrijke horde voor grensoverschrijdende dienstenhandel zijn de zg. gereguleerde

beroepen, waardoor bepaalde taken alleen door inwoners van het eigen land mogen worden uitgevoerd. Dit soort protectionisme hoort niet thuis op één interne thuismarkt. Verder is het van belang een eind te maken aan dubbele verzekeringsvereisten zodat burgers en bedrijven niet ‘oververzekerd’ hoeven te zijn.

Problemen wegwerken

De huidige dienstenrichtlijn wordt niet goed geïmplementeerd waardoor bedrijven nog moeten voldoen aan onnodige vereisten of vergunningsverplichtingen. De Europese Commissie heeft berekend dat een goede implementatie van de huidige dienstenrichtlijn de Europese economie zo’n 230 miljard aan extra bbp (1,8 procent) kan opleveren. Het beter werkbaar maken van digitale loketten voor bedrijven kunnen de toezichtskosten voor de overheid en de *compliance* kosten voor bedrijven bovendien sterk terugdringen.

1.3 Eén markt voor consumenten

Een Europese thuismarkt betekent dat ook dat de consumentenbescherming overal gelijk moeten zijn. Dat maakt het voor bedrijven eenvoudiger hun producten en diensten in heel Europa te verkopen en beschikbaar te stellen voor consumenten. Consumenten profiteren van deze grotere concurrentie door een groter aanbod en lagere prijzen.

De recent ingevoerde richtlijn Consumentenrechten regelt bijvoorbeeld dat consumentenbescherming bij online winkelen Europees (en dus uniform) geregeld is. Maar we zijn er nog niet. De garantietermijn voor consumentenproducten moet worden geharmoniseerd tot twee jaar. Consumenten moeten veilig en goedkoop online kunnen betalen voor aankopen over de grens. En productinformatie moet op een innovatieve manier worden gegeven in plaats van uitgebreide en gedetailleerde etiketteringsvoorschriften.

1.4 Europees markttoezicht met kansen in heel Europa

Mededinging

Een Europees mededingingsbeleid heeft grote voordelen ten opzichte van een nationaal mededingingsbeleid, maar in de uitvoering van het beleid is de economische groei erbij gebaat om verder te kijken dan alleen Europa. De EU kijkt te nauw naar de relevante markt (lees: alleen binnen de EU), wat voor bedrijven die vooral op andere wereldmarkten acteert veel impact kan hebben. Het is van belang dat de definitie van ‘relevante markt’ op een realistische manier wordt bepaald, met inbegrip van mondiale activiteiten. Daarnaast is het van belang dat interpretatieverschillen van nationale toezichthouders afnemen en landen dus geen nationale ‘koppen’ op Europees mededingingsbeleid instellen. Een gelijke markt vraagt immers om een gelijke behandeling van bedrijven in die markt.

Europees aanbesteden

Het Nederlands bedrijfsleven ondervindt nog te veel problemen bij Europese aanbestedingen. Daartoe moet de recente aangepast aanbestedingsrichtlijnen goed worden geïmplementeerd. Dat zorgt voor een optimale toegang voor ondernemers en het terugdringen van administratieve lasten door middel van digitalisering en elektronisch aanbesteden. Dat alles moet gepaard gaan met proportioneel toezicht op Europees aanbesteden.

2. Eén Europese digitale markt

ICT is van invloed is op vrijwel alle sectoren in de economie. Enerzijds schept ICT meer kansen voor grensoverschrijdende handel (e-commerce), anderzijds zitten er mogelijkheden in de benutting van ICT om werkprocessen te optimaliseren. De detailhandel is een goed voorbeeld van een domein waar fysiek steeds meer vervangen wordt door online

mogelijkheden. Dat kan tot een flinke toename van grensoverschrijdende handelsstromen leiden. Dat leidt tot flinke transitie in bepaalde markten. In de industrie wordt in toenemende mate gebruik van ICT gemaakt voor automatisering (Smart Industry).

2.1 ICT voor handel

Het e-commerce business model is bij uitstek schaalbaar. Benutting van de Europese markt voor goederen en diensten biedt bedrijven de mogelijkheid processen efficiënter in te richten en hun afzetmarkt uit te bouwen. De consument profiteert mee in de vorm van verdere keuze-, kwaliteits- en prijsvoordelen.

Nog te weinig internationale aankopen

In het eerste kwartaal van 2014 verdubbelde het percentage bestellingen uit het buitenland nagenoeg ten opzichte van 2013. In de eerste drie maanden van dit jaar werd 1 op de 7 bestellingen bij Nederlandse webshops geplaatst door buitenlandse consumenten, in 2013 was dat nog 8%. Voornamelijk Belgische consumenten vinden onze markt, Duitsland, UK en Frankrijk zijn runner-up. UK en Duitsland op hun beurt exporteren relatief en absoluut meer via het online kanaal dan Nederland: 1 op de 4 bestellingen komt uit het buitenland. Het aandeel internationale aankopen via internet is nog op een laag niveau, maar groeit snel. Dit proces vraagt om goede, wettelijk verankerde randvoorwaarden die meer internationale aankopen mogelijk maken.

Online identificatie

Burgers en bedrijven moeten zo snel mogelijk de beschikking krijgen over een systeem dat Europees breed online identificatie mogelijk maakt tussen consumenten, business en overheid. Overbodige regels die alsnog om een face-to-face verificatie vragen moeten worden weggenomen.

Borging van het vrij verkeer van data en de bescherming ervan

Beperkingen die de doorstroming van gegevens over sectoren, talen en grenzen heen belemmeren, moeten worden weggenomen. Harmonisatie van de bestaande privacywetgeving moet een adequaat beschermingsniveau voor omgang met gegevens neerleggen en tegelijkertijd barrières wegnemen om transnationaal te ondernemen. Zo kunnen ondernemingen met gegevens om een persoon te identificeren en individualiseren, consumenten optimaal bedienen. Eisen aan het verwerken van dergelijke gegevens moeten in verhouding staan tot de mogelijke risico's voor de persoon die het verwerken met zich brengt. Dat vraagt om harmonisatie van het toezicht.

Passport-principe

Eisen aan producten en diensten worden zo veel mogelijk geharmoniseerd. Voor niet geharmoniseerde producten en diensten geldt het Passport principe: zijn producten of diensten in één land goed gekeurd, dan krijgen zij een *EU passport* op basis waarvan zij in principe in de gehele EU op de markt mogen worden gebracht.

Online betalingsmogelijkheden

Succesvolle pan-Europese elektronische betaalmethodes zijn belangrijk voor toekomstige groei. De introductie van SEPA heeft inmiddels een basismogelijkheid voor crossborder betalingen neergelegd, maar de beschikbaarheid van goedkope, toekomstgerichte en laagdrempelige betaalmethoden moet worden gestimuleerd.

2.2 ICT voor lastenlichte marktwerking

ICT is in toenemende mate belangrijk voor innovatie en nieuwe markten. Bedrijven digitaliseren natuurlijk, maar ICT heeft ook invloed op de werking van markten. Digitalisering maakt prijs en kwaliteit meer transparant. Dat drijft nieuwe marktordeningen, die baat hebben bij een Europese schaal.

Zo maken digitale methodes feedbackmechanismen makkelijker. Via ratings en review kan toezicht bij de consument worden neergelegd. Daarom zal er fundamenteel moeten worden nagedacht over het nut en de noodzaak van regels en wetten in het digitale tijdperk. De Europese Commissie moet de mogelijkheden van deregulering onderzoeken. Dat beperkt toezichtslasten en kan leiden tot een scherpere prijs-kwaliteitverhoudingen van producten en diensten.

De Europese Commissie zet nu in op e-commerce, maar moet ook voor andere digitale domeinen een plan maken. Daarom zou de Europese Commissie een publiek-privaat multidisciplinair team moeten inzetten om wetgeving in het licht van de innovatie te herijken, en zo nodig via een EU traject te harmoniseren.

3. Meer grensoverschrijdende mobiliteit

3.1 Arbeidsmobiliteit

Een goed werkende Europese arbeidsmarkt met een mobiele beroepsbevolking kan zich beter aanpassen aan veranderingen en herstelt sneller van economische recessie. Arbeidsmobiliteit tussen lidstaten moet verbeteren zodat er een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de Europese arbeidsmarkt(en) plaatsvindt. Op verschillen in lonen, productiviteit en werkgelegenheid tussen staten kan dan flexibeler ingespeeld worden. Dat ondersteunt het Europese aanpassingsproces en de vervulling van arbeidsmarkttekorten in sterkere regio's. Daarom moet een beter geïntegreerde Europese arbeidsmarkt meer prioriteit krijgen dan tot nu het geval is.

De interne markt, en in het bijzonder het vrij verkeer van werknemers, heeft nog veel potentie. De grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit binnen de EU is nog steeds laag, ondanks de huidige trek van jongeren uit lidstaten met hoge werkloosheid naar lidstaten met meer vraag naar arbeidskrachten. In 2012 werkte slechts 3% van de EU burgers in een andere lidstaat. Daarom moet aandacht blijven voor het opheffen van belemmeringen voor grensoverschrijdende mobiliteit door:

- Vereenvoudiging van administratieve processen rond arbeidsmigratie.
- Bescherming van sociale zekerheidsrechten.
- Grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling.
- Terugdringing van gereguleerde beroepen.
- Herontwerp van internationale erkenning van kwalificaties, ingericht op de behoefte van de arbeidsmarkt.
- Meer nadruk op het leren van buitenlandse talen, in het bijzonder het Engels. Deelopleidingen en stages in een andere EU lidstaat kunnen ook bijdragen aan meer mobiliteit in een latere levensfase.

3.2 Géén uniform Europees arbeidsmarktbeleid

De arbeidsmarkten en -culturen zijn Europees zeer divers, maar lidstaten kunnen wel van elkaar leren. De Europese sociale partners zijn van oordeel dat bij deze processen de positie van de sociale partners, op zowel nationaal als Europees niveau, moet worden versterkt.

Sociaal- en arbeidsmarktterreinen moeten echter nationaal worden blijven bepaald. Het aanpassingsproces na de euroschuldencrisis vraagt om coördinatie en convergentie van de Europese economieën. Hervormingen op de arbeidsmarkt zijn daar noodzakelijk voor. De Europese Unie zou de nationale beleidsvrijheid voor sociaal- en arbeidsmarkt in ere moeten houden. Dat geeft de mogelijkheid voor lidstaten om hervormingen door te voeren en zo concurrerender te worden. Dat proces is gebaat bij beleidsconcurrentie.

3.3 Onderwijs en scholing

Onderwijs is een exclusief nationale aangelegenheid; toch is door Europese afstemming het inzicht in buitenlandse diploma's en studies toegenomen. Ondanks de toenemende werkloosheid heeft Nederland nog steeds onvulbare vacatures. Dit geldt ook voor andere lidstaten. Het betreft in het bijzonder functies die technische of bèta kwalificaties vereisen. Zaken die de mobiliteit kunnen bevordering zijn deelname aan Erasmus+ zodat jonge mensen internationale ervaring opdoen. Ook kan samenwerking gezocht worden in het benoemen en uitwerken van behoeften op de arbeidsmarkt, waarbij grensoverschrijdende problemen zich voordoen.

3.4 Arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarde.

De nationale regelgeving voor *arbeidsomstandigheden* is gebaseerd op Europese richtlijnen. Die regelgeving is echter zeer gedetailleerd wat leidt tot hogere administratieve lasten en ontduiking. Een oplossing is te vinden in doelregelgeving. Ook moet het mkb niet opgezadeld worden met onevenredige lasten.

Op het terrein van het grenswaarden voor stoffen is het noodzakelijk dat er een Europees gelijk speelveld tot stand komt. Nederland is vaak strenger dan andere EU-landen en het is voor ondernemingen onwerkbaar wanneer in het ene EU-land andere normen worden gehanteerd dan in het andere EU-land.

Vaststelling van *arbeidsvoorwaarden* is bij uitstek een zaak die op nationaal niveau plaatsvindt door sociale partners. Dit geldt in het bijzonder voor de beloning. Het Verdrag geeft ook uitdrukkelijk aan dat de EU op dit terrein geen bevoegdheid heeft. Dit geldt ook voor de (eventuele) invoering van een wettelijk minimumloon.

De *pensioensystemen* zijn binnen de EU verschillend. Generiek EU-beleid uit een oogpunt van houdbaarheid van nationale pensioensystemen kunnen desastreus uitwerken. Dat geldt ook voor de gevolgen van de toepassing van Solvency-II richtlijn op pensioenfondsen. Het zou tot onbetaalbaarheid van pensioenen leiden.

4. Een solide EMU

Met de euroschuldencrisis zijn de grote verschillen tussen de Europese economieën aan het licht gekomen. De eurocrisis bleek een symptoom van onvolledige integratie van Europese lidstaten. De verschillen in concurrentiekracht en economische strategie tussen grofweg het Noorden en Zuiden van de Europese Monetaire Unie zijn sinds de invoering van de euro steeds groter geworden en bleken uiteindelijk onhoudbaar binnen een Monetaire Unie. Zuid-Europese landen zijn achtergebleven met hervormingen en worden nu geconfronteerd met een lage structurele groeicapaciteit. Dat is terug te zien aan flink oplopende werkloosheidscijfers en overheidstekorten. Het schulden- en concurrentieprobleem van Zuid-Europese landen heeft zich door de zwakke economische ontwikkeling juist daar negatief gemanifesteerd. Dat is de onderliggende oorzaak van de vertrouwenscrisis in de gehele Europese economie.

Ingrijpen van de Europese Centrale Bank heeft de rust op de financiële markten voornamelijk doen wederkeren. Maar dat is geen structurele oplossing. Die ligt ten eerste in het herstellen van de weeffouten van de monetaire unie en daarnaast een plan voor lange termijn evenwichtige groei in Europa. Daarvoor is het noodzakelijk om de monetaire dimensie van de EMU aan te vullen met een economische. Economische hervormingen zijn nodig om de eurozone een stabiel gebied te maken om in te investeren en te ondernemen.

Nodig zijn:

- Een Europese bankenunie;
- afdwingbare serieuze begrotingsdiscipline;
- afdwingbare economische discipline;
- gemeenschappelijke schuldfinanciering als sluitstuk;

4.1 Een snelle en stevige bankenunie voor stabiliteit en groei

De kredietcrisis en de Europese schulden crisis hebben aangetoond dat de financiële sector en de overheidsfinanciën sterk met elkaar verweven en afhankelijk van elkaar zijn.

Moelijkheden in de overheidsfinanciën bij lidstaten versterken daardoor problemen bij banken en vice versa. Het Nederlandse bedrijfsleven heeft behoefte aan banken met een sterk internationaal netwerk. Met een relatief grote bancaire sector ten opzichte van het BBP is Nederland echter potentieel kwetsbaar. Daarom is het goed dat er Europees stappen zijn genomen om te komen tot een Europese bankenunie als basis voor een echte Europese financiële interne markt. Door op Europees niveau voor een bankenunie te kiezen doen we recht aan de sterk geïntegreerde Europese financiële markten. Een interne markt maakt het financiële systeem niet alleen robuuster, maar zorgt ook dat kapitaal naar de meest productieve plaatsen in Europa kan vloeien.

Daarvoor is effectief Europees toezicht onontbeerlijk. Zo wordt voorkomen dat verschillen in toezicht leiden tot financiële risico's die de eurozone als geheel kunnen schaden. Door op Europees niveau voor een bankenunie te kiezen doen we recht aan de sterk geïntegreerde Europese financiële markten. Zo verkleinen we het risico voor de belastingbetaler voor het redden van banken en dragen we bij aan de financiële stabiliteit in Europa. Die financiële stabiliteit is van levensbelang voor het Nederlands bedrijfsleven, vanuit hun financieringsvraag en investeringszekerheid.

De Verenigde Staten hebben ingezien dat de economie alleen weer duurzaam kan groeien met een gezond financieel stelsel. Na de crisis van 2008 en 2009 is daar afgeschreven op bankbalansen, met als gevolg dat kapitaalschaarste niet meer drukt op de reële economie.

Met stresstests en een *Asset Quality Review* heeft Europa hetzelfde gedaan. Bankbalansen worden doorgelicht en financiële instellingen worden getest op hun schokbestendigheid. Deze operatie is een goede stap die leidt tot gezonde financiële instellingen die zo deel kunnen uitmaken van de Europese bankenunie.

Kredietverlening kan verder worden versterkt via de Europese Investeringsbank. Het beschikbare budget moet worden uitgebreid. Dit kan door het bereik te verbreden, zodat sectoren die met investeringstekorten kampen of gebaat zijn met langlopende financiering in aanmerking komen voor EIB-financiering. Om het bereik van de EIB in Nederland te vergroten kan ook de dienstverlening aan mid-cap ondernemingen vergroot worden. Deze ondernemingen, met groeipotentie, zijn van groot belang voor de Nederlandse en Europese economie en moeten snel en tegen gunstige voorwaarden gebruik kunnen maken van EIB-krediet.

4.2 Afdwingbare begrotings- en economische discipline

Een economische en Monetaire Unie kan alleen goed functioneren als naast monetair beleid met een gemeenschappelijk munt ook economisch- en begrotingsbeleid wordt gecoördineerd. Met het Europees Semester ligt er een goede basis om lidstaten te dwingen economische maatregelen te nemen. Dat is noodzakelijk voor de stabiliteit en groei van de eurozone. *De uitvoering van deze taak is dus primair nationaal.* De afdwingbaarheid is een Europese zaak. Dat neemt niet weg dat er op Europees niveau gewerkt moet worden aan verdere integratie.

In de Verenigde Staten is de consumptie door de overheid de afgelopen vijf jaar flink gedaald¹. En de Amerikaanse economie groeit weer. De Europese overheden hebben de afgelopen jaren te veel een beleid gevoerd van lastenverzwaringen om het overheidstekort terug te dringen. Over de houdbaarheid van Europese begroting mag geen twijfel meer bestaan. Dat kan de eurozone als geheel schaden.

Tegelijkertijd geldt dat de verschillen in concurrentievermogen tussen Europese economieën groot zijn. We zien dat de lonen de afgelopen jaar in de perifere lidstaten flink uit de pas zijn gelopen met de productiviteit. Dat is ten koste gegaan van de concurrentiepositie van de zuidelijke landen. De Europese financiële sector en bubbels in onroerend goed markten zijn onevenredig groot geworden. De eurozone kent grote verschillen in welvaartsniveau, productiviteit en lonen. Die verschillen zijn onder meer het gevolg van structurele verschillen in de arbeidsmarkten. Onder druk van de financiële en economische crisis en steviger Europese druk zijn lidstaten genoodzaakt hun concurrentiekracht te verbeteren door hervorming van arbeidsmarkten en sociale zekerheid.

De te volgen strategie heeft dan ook twee sporen: afdwingbare begrotingsdiscipline én economische beleidsdiscipline.

Spoor 1: Begrotingsdiscipline

Begrotingsdiscipline zullen we Europees moeten afdwingen. Met het vooraf goedkeuren van begrotingen door de Europese Commissie (*two-pack*) zijn hier goede aanvullende maatregelen genomen om het Stabiliteits- en Groeipact beter afdwingbaar te maken.

Om naleving van de regels te waarborgen is er een overtuigend mechanisme ontworpen met automatische sancties als landen hun verplichtingen niet nakomen. Belangrijk is dat deze sancties de lidstaten dwingen zich aan de regels te houden. Een onafhankelijke autoriteit (Begrotingsunie) moet ervoor zorgen dat er sprake is van automatische sancties, zonder politieke inmenging.

Spoor 2: Economische discipline

Begrotingsdiscipline moet hand in hand gaan met het uitvoeren van structurele hervormingen op arbeids-, diensten- en productmarkten om de *verdienkracht* van Europese nationale economieën te verbeteren. Dat komt de eurozone als geheel ten goede.

Met het instellen van de macro-economische onevenwichtigheidsprocedure zijn ook preventief de nodige maatregelen genomen. Inherente zwakheden in de lidstaten van de EU worden voortaan vroegtijdig door de Europese Commissie gesignaleerd. Om te zorgen dat de hervormingen die de Europese Commissie aanbeveelt in het kader van het Europees Semester worden omgezet in nationaal beleid, moeten ze kunnen worden afgedwongen. Dit kan via contracten tussen lidstaten en de Commissie. Hierbij moet worden geborgd dat de

¹ De Amerikaanse overheid is er in geslaagd sinds 2010 jaarlijks een procent minder uit te geven. De eurozone blijft steken op jaarlijks 0,2 procent.

landspecifieke aanbevelingen van de Europese Commissie rekening houden met de structuur van de economie van de lidstaten en het subsidiariteitsbeginsel.

5. Een beter Europa vraagt betere regels en handhaving

5.1 Marktwerking

Er ligt een marktwerkingsvraagstuk voor de Europese Commissie. De lage productiviteit is deels het gevolg van imperfecte markten. Daarom zou de Europese Commissie het initiatief moeten nemen tot een Europese marktwerkingsoperatie, waarbij (sectoraal) gekeken kan worden wat de belemmeringen zijn en wat de Europese Unie zou kunnen doen aan het oplossen van deze verschillen.

5.2 Toezicht

Toezicht (interpretatie van de norm en de daadwerkelijke handhaving ervan) moet op uniforme wijze plaatsvinden. Goldplating door autoriteiten is ongewenst. Bij een onderzoek naar mogelijke overtreding van eenzelfde Europese norm in diverse lidstaten, moet één toezichthouder leidend zijn om de lasten voor bedrijven zoveel mogelijk te beperken. Een *opt-out* van dit regime voor toezichthouders, opdat zij zelf een onderzoek starten - mogelijk met sancties - is niet wenselijk.

5.3 Regelgeving: minder, betere kwaliteit en meer samenhang

Europese regelgeving moet van goede kwaliteit zijn, zodat de interne markt écht wordt versterkt en regels goed te handhaven zijn. Daarbij dienen de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit strikt te worden nageleefd door de Europese Commissie. Dat betekent dan er alleen initiatieven genomen moeten worden die efficiënter op Europees niveau geregeld kunnen worden dan nationaal.

Het verbeteren van de kwaliteit van regels is een continu proces binnen de EU. Goede regelgeving – zonder onnodige (gedetailleerde) eisen – kan groei bevorderen en de concurrentiekracht versterken. Maar maatvoering is belangrijk. Er zijn nog flinke stappen te maken in het aanpakken van bestaande regeldruk. Een effectieve aanpak van onnodige regels en -kosten, vergt afrekenbare doelstellingen, zoals wij die ook in Nederland kennen. Een kritische evaluatie van het aantal Europese agentschappen kan daartoe ook bijdragen.

Er is een gebrek aan samenhang tussen de beleidsvelden van de 27 directoraten, waardoor beleid vaak versnipperd is. In de praktijk leidt versnippering van de eindverantwoordelijkheid over onderwerpen tot een slecht geïntegreerd kader. Het REFIT² programma moet zorgen voor verbeterde regelgeving. De Europese Commissie is tot nu toe niet bereid kwantitatieve doelstellingen vaststellen om de kosten van regeldruk te verlagen. De effecten van het Europese regeldrukprogramma zijn hierdoor nauwelijks meetbaar. Bovendien blijkt uit ervaring dat kwantitatieve targets een *must* zijn voor noodzakelijke cultuuromslag bij beleidsmakers én dat ze een zeer disciplinerende werking hebben naar de diverse directoraten.

Bedwingen van regelzucht

Europese regelgeving is vaak *rule-based* en dat laat weinig ruimte voor de lidstaten om hun nationale regels aan te passen aan veranderende omstandigheden. Voorbeeld is Europese harmonisatie op het gebied van corporate governance. Het houdt onvoldoende rekening met regionale en lokale dimensies en met zelfregulerende karakter van nationale corporate

² *Regulatory Fitness and Performance* Programma (REFIT).

governance codes. Nationale regelgeving moet dan ook niet op grote schaal geharmoniseerd worden. Op Europees niveau zouden alleen aanbevelingen moeten worden gedaan om landen die nog nauwelijks een corporate governance code of model hebben te stimuleren dat op te zetten en te implementeren.

Land van oorsprong op het etiket

Steeds vaker klinkt vanuit Brussel de wens om het land van oorsprong verplicht op het etiket te zetten, zo ook voor vlees als ingrediënt van een samengesteld product, het plakje salami op de pizza bijvoorbeeld. De consument heeft immers recht op transparantie, zo luidt de rechtvaardiging voor dit voorstel. Dat diezelfde consument aangeeft er niet voor te willen betalen, is niet doorslaggevend. Extra etikettering van land van oorsprong is niet alleen kostbaar, het is ook zeer omslachtig voor de industrie. Om kwaliteit, beschikbaarheid en prijs te garanderen, kopen producenten door het jaar heen ingrediënten uit verschillende landen in. Met daardoor straks continu wisselende etiketten tot gevolg. Zo moet het productieproces worden aangepast om tot een scheiding van oorsprong in fabrieken te komen en moeten fabrikanten een nieuw etiketterings- en traceringsstelsel ontwikkelen. Bovendien werkt het voedselverspilling in de hand, omdat het niet meer loont om reststromen te gebruiken. En wat zegt daarnaast de herkomst van een ingrediënt over de kwaliteit het product? Helemaal niets.

Werken met Verordeningen of Richtlijnen voor nieuwe regelgeving

Verordeningen zijn rechtstreeks in de hele EU van toepassing zodra zij in werking treden, zonder dat de lidstaten ze om moeten zetten in nationale wetgeving. Wel kunnen ze leiden tot uitvoeringsmaatregelen of aanpassing of intrekking van strijdige nationale wetgeving. Alhoewel met een verordening wordt beoogd nationale interpretaties van Europese wetgeving in het implementatieproces te voorkomen, kan het ontbreken van volledige politieke overeenstemming er toe leiden dat in verordeningen compromisteksten of opties worden opgenomen die leiden tot ruimte voor eigen interpretaties van lidstaten of degenen die onder de werking van de verordening vallen.

Richtlijnen stellen een gemeenschappelijk doel voor alle lidstaten vast, maar de wijze van omzetting (implementatie) wordt op nationaal niveau aan de lidstaten overgelaten. Lidstaten krijgen een termijn waarbinnen een richtlijn moet worden geïmplementeerd. Bij niet tijdige implementatie kan de Commissie een inbreukprocedure starten eventueel gevolgd door een procedure waarin een dwangsom/boete wordt gevorderd.

In voorkomende specifieke gevallen zal een afweging moeten gemaakt welk instrument – Richtlijn of Verordening – het best bijdraagt aan het doel van één Europese markt, waarbij een inschatting en afweging zullen moeten worden gemaakt van mogelijke politieke overeenstemming, kwaliteit van wetgeving en gewenste mate van detail, alsmede daarbij behorende tijdslijnen.

Nationale implementatie van wetgeving afdwingen

Via scoreborden wordt de implementatie van Europese richtlijnen gemonitord en wordt getracht de lidstaten te bewegen tot implementatie. Om dit proces echt in gang te zetten zullen we de implementatie van wetgeving op moeten nemen in het Europees Semester. De aanbevelingen in het Europees Semester kunnen bij onvoldoende navolging leiden tot sancties. Te denken valt aan een rol voor de Europese Commissie, die extra instrumenten krijgt om implementatie af te dwingen. Inbreukprocedures kunnen daarvoor worden vergemakkelijkt en ook zou de Commissie een rol kunnen krijgen in de assistentie van lidstaten hoe de wetgeving te implementeren. Zo wordt de Commissie partner van de lidstaten en wordt gewaarborgd dat het uiteindelijke doel van Europese wetgeving in nationale wetgeving tot uiting komt. Ook moet de naleving van Europese wetgeving worden geborgd

door beter Europees toezicht of betere samenwerking tussen nationale toezichthouders. Meer bekendheid van het Europees klachtenloket Solvit kan daar een bijdrage aan leveren.

Een subsidiariteitstoets voor nieuw beleid

Dat is van fundamenteel belang voor het functioneren van de EU, en het draagvlak hiervoor bij de burger. De toegenomen rol van de nationale parlementen in dit proces (via de zgn. gelekaart-procedure) is dan ook een positieve ontwikkeling. Van iedere richtlijn of verordening moet helder zijn waarom lidstaten kiezen voor een gezamenlijke in plaats van een individuele aanpak.

5.4 De Europese begroting

Het EU-budget moet geënt zijn op wat er op Europees niveau gefinancierd moet worden om de doelen van de Europa 2020-strategie te halen, die streeft naar een slimme, duurzame en inclusieve economische groei. Daarbij is het subsidiariteitsbeginsel belangrijk. De EU-begroting moet zich richten op uitgaven voor het oplossen van grensoverschrijdende problemen waar EU-financiering meerwaarde biedt.

De nadruk in de begrotingsdiscussie moet dan ook niet zozeer liggen op de hoogte van de begroting, maar op de manier waarop de middelen worden besteed. Er zou meer geld beschikbaar moeten komen voor onderzoek en technologische innovatie, o.a. op het terrein van klimaat, energie, digitale agenda en infrastructuur.

Het geld dat binnen de structuurfondsen en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid beschikbaar is voor innovatie moet goed aansluiten bij andere innovatiebudgetten en gemakkelijk toegankelijk zijn voor ondernemers. Delen van het landbouwbudget die niet gericht zijn op het bekostigen van maatschappelijke en publieke doelen en innovatie kunnen verder worden verlaagd (productie- en inkomenssteun) op voorwaarde dat er geen onaanvaardbare concurrentievervalsingen optreden.

Daarnaast is de EU-begroting te star; geld kan in de komende zeven jaar niet tussen de budgetten heen en weer geschoven worden. Er is slechts in een evaluatie voorzien. De Unie is hierdoor niet of nauwelijks in staat op actuele ontwikkelingen te reageren.

Deel II De externe dimensie

1. Open markten

De mogelijkheden voor export en import, hangen in hoge mate af van de openheid van de internationale markten. Naar gesloten markten valt niet te exporteren. Daarom moet Nederland zich blijven inzetten voor openheid. Dit kan Nederland alleen in Europees verband doen, omdat de handelspolitiek de exclusieve competentie van de Europese Unie is. De onderhandelingen die de Europese Unie voert met andere landen en regio's over de afsluiting van vrijhandelsakkoorden zijn voor Nederlandse bedrijven van direct belang.

De Europese Unie dient leiderschap te nemen in de *liberalisering van de wereldhandel*. Nu de onderhandelingen in het kader van de Doha-Ronde van de WTO stilliggen, moet actief gewerkt worden aan de internationale overeenstemming over een alternatieve onderhandelingsagenda binnen de WTO: noem bijvoorbeeld douanevereenvoudiging, dienstenliberalisering en een nieuw informatietechnologie-akkoord.

De *preferentiële handelsakkoorden* van de EU met ander landen/regio's zijn momenteel de enige drijvende kracht achter handelsliberalisering. Verzekerd moet worden dat de specifieke belangen van Europese en Nederlandse bedrijven goed in kaart worden gebracht en mee worden genomen in de onderhandelingsrichtsnoeren van de Europese Commissie.

Als de handelsakkoorden – zowel multilateraal als bilateraal – eenmaal zijn afgesloten door de Europese Unie, is het ook zaak dat onze handelspartners zich aan de afspraken houden. Bij *vastgestelde oneerlijke handelspraktijken* moet de Europese Unie beschermende maatregelen als antidumpingheffingen kunnen instellen.

Als handelspartners hun markt gesloten houden, bijvoorbeeld voor overheidsaanbestedingen, dan moet de Europese Unie deze landen eerst bilateraal en uiteindelijk via de *WTO-geschillenbeslechting*, tot naleving kunnen dwingen. Dit vergt een actief en regelmatig overleg tussen overheid en bedrijven.

De opkomende landen zullen de komende jaren de belangrijkste bron van groei zijn. Om aan de vraag van de opkomende economieën te voldoen en bij te dragen aan de wereldgroei is het van belang het exportpakket van de Europese Unie in te richten op die vraag. Twee derde van de Europese goederenhandel geschiedt tussen Europese landen onderling. Dat is deels de verdienste van de interne markt. Maar we zullen meer aan moeten haken bij de groei van de groei-economieën zoals de BRIC-landen en de Next Eleven.

Verder is het belangrijk *ons exportpakket te specialiseren*. De opkomende economieën importeren veelal hoogtechnologische producten. Die producten worden gekenmerkt door een hoge toegevoegde waarde. Naarmate de opkomende economieën verder geïndustrialiseerd en consumptiegericht raken, zal de vraag naar die hoogtechnologische producten toenemen. Daarom is het van belang om als EU te blijven investeren in innovatie, om het groeipotentieel van onze export te verhogen. Het gaat dus om het aanbrengen van focus, zowel via productoriëntatie als geografische oriëntatie.

2. Energie en industrie

Een sterke industrie zorgt voor een hogere productiviteit (en dus welvaart) en levert een bijdrage aan duurzaamheid en andere maatschappelijke vraagstukken. Op Europees niveau is de industrie goed voor een zesde van de totale economie en is 80% van de exporten en innovatie-uitgaven afkomstig van de industrie. Elke baan in de industrie leidt tot meer banen in de dienstensector. Een sterke industrie vraagt om een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Een gebalanceerd Europees energie- en klimaatbeleid waarin duurzaamheid, betaalbaarheid en voorzieningszekerheid kan daaraan bijdragen.

De uitdaging is te komen tot een kosteneffectief beleidspakket te ontwerpen en te implementeren dat – ongeacht de uitkomst van de klimaatonderhandelingen in Parijs in 2015 – bijdraagt aan de economische groei en werkgelegenheid in Europa. Daarnaast moet het pakket bijdragen aan het vergroten van de voorzieningszekerheid en aan het terugdringen van de mondiale CO₂-uitstoot.

2.1 Eén gebalanceerd Europees energie- en klimaatbeleid

De laatste jaren heeft veel nadruk op de klimaatcomponent gelegen, wat ten koste is gegaan van aandacht voor betaalbaarheid en voorzieningszekerheid. De bekende doelstellingen voor 2020 (20% CO₂-reductie, 20% hernieuwbare energie, 20% verbetering van energie-efficiëntie) richtten zich vooral op duurzaamheid en zijn niet kosteneffectief.

De economische crisis, de schaliegasrevolutie in de Verenigde Staten, het opgelopen verschil in gasprijzen tussen Europa en haar handelspartners en de recente politieke crisis inzake Rusland en Oekraïne hebben betaalbaarheid en voorzieningszekerheid weer op de agenda gezet.

Deze ontwikkelingen vinden plaats op het moment dat de EU-lidstaten en het Europees Parlement besluiten over nieuwe doelstellingen voor 2030. Met betrekking tot deze drie doelstellingen van het Europese energie- en klimaatbeleid tot 2030 moet het volgende te worden overwogen:

Duurzaamheid

De EU kan het mondiale klimaatprobleem niet unilateraal oplossen. Daarvoor is het relatieve aandeel in de mondiale CO₂-uitstoot met 11 procent te klein. Het vastleggen van bindende CO₂-reductiedoelstellingen op mondiaal niveau is tot op heden niet geluk. De EU lijkt de CO₂-reductiedoelstelling voor 2020 te behalen, mede als gevolg van de lage economische groei. Tegelijkertijd moet de EU het initiatief nemen naar de klimaatbesprekingen in Parijs in 2015.

Betaalbaarheid

De energieprijzen in Europa liggen drie keer zo hoog voor aardgas en twee keer voor elektriciteit in vergelijking met de Verenigde Staten. In combinatie met beprijzing van CO₂-emissies levert dit een aanzienlijk concurrentienadeel op, dat op termijn alleen maar groter zal worden. Dat wordt verergerd doordat er geen sprake is van een goed functionerende interne energiemarkt, omdat lidstaten in praktijk een eigen energiebeleid en een eigen energie-strategie voeren. Het stimuleren/subsidiëren van duurzame energieopwekking leidt ook tot marktverstoringen. Ook is er onvoldoende interconnectie gerealiseerd tussen lidstaten om de energiemarkten goed te faciliteren en om calamiteiten in levering van gas op te kunnen vangen.

Voorzieningszekerheid. De afhankelijkheid van de EU van Russisch aardgas maakt de EU kwetsbaar voor politieke druk. Echter, het verminderen van de Europese afhankelijkheid van Russisch gas is op korte en middellange termijn beperkt mogelijk, en zal enorme investeringen vragen die niet altijd commercieel verantwoord zijn. Klimaatbeleid gericht op het terugdringen van CO₂-uitstoot of het efficiënter verbruik van energie draagt (in)direct al bij aan het verminderen van de energie-afhankelijkheid van Rusland.

2.2 Randvoorwaarden voor een concurrerend energiepakket

De volgende voorwaarden moeten worden verbonden aan Europees Energie- en Klimaatbeleidspakket voor de periode tot 2030:

Beter Emissiehandelssysteem

Conform het Energieakkoord voor duurzame groei kan het reductiepad van het Europese emissiehandelssysteem (ETS) worden aangescherpt mits eerst het systeem zodanig wordt verbeterd dat de positie van internationaal concurrerende bedrijven wordt geborgd. Daarnaast moet voor de niet-energie intensieve bedrijven hogere energielasten uit hoofde van een aanscherping van het ETS doel voor 2030 niet disproportioneel hoog zijn.

Geen additionele doelstellingen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie

CO₂-reductie moet op de meest kostenefficiënte wijze wordt gerealiseerd door aan de markt de keuze te laten waar en op welke wijze het reduceren van CO₂-emissies het meest voordelig is. Additionele doelstellingen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie perken deze marktwerking in en werken contraproductief. Het laten vallen van de bindende Europese en nationale doelstellingen voor hernieuwbare energie voorkomt fragmentatie en vormt de basis voor een beter functionerend en stabiel ETS. Een beter ETS kan voorzien in een voldoende investeringsprikkel voor kostenefficiënte productie van hernieuwbare energie.

Verbeteringen op het gebied van energie-efficiëntie in de gehele economie (gebouwde omgeving, transport, industrie) zullen moeten bijdragen aan het behalen van de CO₂-reductiedoelstellingen in 2030. Met het Energieakkoord neemt Nederland al een voorschot door te voorzien in een besparing van 100PJ per 2020. Een energie-efficiëntiedoelstelling voor de gehele Europese economie heeft echter geen toegevoegde waarde voor het energie-efficiënter worden van de gehele economie. Doelgericht beleid als energieprestatie-eisen voor producten en gebouwen zoals richtlijnen rondom Ecodesign en de energie-efficiency van huizen, gebouwen en voertuigen zijn beter. Voor het behalen van de CO₂-emissiereductie in de niet-ETS sectoren moet de EU zich in eerste instantie richten op bronbeleid, zoals de CO₂-emissienormen voor auto's.

Een interne markt voor elektriciteit en gas

De EU moet met een integraal plan komen om de interne markten voor elektriciteit en gas te vervolmaken. Verstoringen van de interne energiemarkt (Het opgelopen verschil in elektriciteitsprijzen tussen Nederland en Duitsland daarvan een voorbeeld) die voortkomen uit nationaal beleid gericht op steunverlening aan hernieuwbare energie moeten worden weggenomen.

2.3 Specifieke maatregelen gericht op verminderen gasafhankelijkheid van Rusland

De EU moet specifieke maatregelen nemen om de gasafhankelijkheid van Russisch gas te verminderen. De EU moet de bilaterale contacten met landen die gas kunnen leveren aanhalen/verbeteren ter ondersteuning van (private) bedrijven die gasleveringscontracten kunnen sluiten. Ook moet de fysieke gasinfrastructuur in Europa worden vervolmaakt, met

hoge prioriteit voor de west-oost gasverbindingen. Daarnaast moeten op Europees niveau de R&D en innovatie-inspanningen op het gebied van alternatieven voor gasverbruik opgevoerd worden.

3. Eén Europees beleid voor grondstoffen

De Nederlandse en Europese economie is grondstoffen intensief. De EU moet zich daarom richten op voorzieningszekerheid en efficiënt gebruik van grondstoffen. Dat kan door het stimuleren van de mondiale vrije handel in grondstoffen, grondstoffenwinning binnen Europa, en efficiënt gebruik en hergebruik alsmede de ontwikkeling van alternatieven. Goede samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven is daarbij cruciaal onder meer om te bepalen welke grondstof- en materiaalstromen kritisch zijn voor de Nederlandse en West-Europese economie.

Europa moet een proactief 'buitenlandbeleid' voeren en goede (bilaterale) betrekkingen aangaan met landen die onze kwetsbaarheid tav kritische grondstoffen en energiedragers zoals gas en olie kunnen verminderen. Goede betrekkingen kunnen resulteren in nieuwe overeenkomsten met landen waardoor (private) partijen leveringscontracten kunnen afsluiten waardoor een breder importportfolio ontstaat en Europa op het terrein van grondstoffen en energie minder kwetsbaar wordt.

In het kader van het anticiperen op geopolitieke ontwikkelingen steunen wij de door Nederland, Duitsland en Italië bepleite *European Foreign Preventive Policy*, die ten doel heeft de samenwerking in beeld brengen van de geopolitieke risico's wat betreft grondstoffen. Dat kan worden gecompliceerd door de bilaterale contacten met landen die belangrijke grondstoffen en materialen winnen en naar Europese lidstaten exporteren aan te halen. Dat moet leiden tot ondersteuning van private partijen die leveringscontracten kunnen afsluiten.

4. Aantrekken van talent

De vergrijzende Europese beroepsbevolking leidt tot tekorten op de Europese arbeidsmarkt. Immigratie van personen buiten Europa is nodig om te kunnen blijven groeien. De EU kan een meerwaarde hebben bij het aantrekken van de juiste mensen uit andere werelddelen. Daarom moet de EU een offensief beleid voeren waarbij schaarse en goed opgeleide werkkenden uit derde landen door bedrijven kunnen worden aangetrokken. Europa moet zich in de *battle for talent* nadrukkelijker op het wereldtoneel laten zien. Daarbij moet de gehele EU openstaan voor nieuw talent, waarbij de immigrant de mogelijkheid krijgt in andere lidstaten te werken. Een proactief talentbeleid moet de basis zijn voor de herziening van de Blue Card richtlijn.

VNO-NCW

Adres Postbus 93002
2509 AA Den Haag

Telefoon 070 349 03 49

E-mail informatie@vno-ncw.nl

Internet www.vno-ncw.nl

MKB-Nederland

Adres Postbus 93002
2509 AA Den Haag

Telefoon 070 349 09 09

E-mail bureau@mkb.nl

Internet www.mkb.nl